

Історія українського кіно 1920-х. Хрестоматія. Кінематографічні студії. Вип. дев'ятий / Упоряд., автор коментарів Лариса Брюховецька. Київ : Редакція журналу «Кіно-Театр», ВД «Освіта України», 2019. 292 с.

Історія українського кіно доби ВУФКУ останнім часом привертає дедалі більшу увагу вітчизняних, а подекуди й зарубіжних дослідників. Лише упродовж минулого та неповного 2019 року ми мали змогу спостерігати свого роду видавничий бум з означеної тематики. Причому видання мають різноплановий характер: від джерелознавчих до історіографічних. Ось лише окремі з них: монографія «Перерваний політ. Українське кіно часів ВУФКУ: спроба реконструкції» (Л. Брюховецька, 2018), збірник архівних документів «Протоколи Правління ВУФКУ (1922–1930 рр.)» (упор. Р. Росляк, 2018), «Антологія української кінокритики 1920-х. Том 1. Кіно / Аналіза», «Антологія української кінокритики 1920-х. Том 2. Кіно / Експеримент», «ВУФКУ. Lost & Found» (останні три підготовлені співробітниками Національного центру Олександра Довженка і вийшли вже 2019 року).

Всеукраїнському фотокіноуправлінню присвячена і книжка «Історія українського кіно 1920-х. Хрестоматія», упорядником якої є Лариса Брюховецька. У результаті маємо свого роду діалогію — спочатку вийшло дослідження історіографічного характеру («Перерваний політ...»), а потім і джерелознавче. Книжки доповнюють одна одну і разом становлять комплексне бачення надзвичайно цікавого і плідного періоду

національного кіномистецтва, яким воно було за часів ВУФКУ.

До згаданого видання увійшли матеріали різнопланового характеру: із загальних питань розвитку українського кіно, прокату, рецензії на фільми, творчі портрети кіномитців тощо. Їх автори — не обов'язково кінематографісти, а й письменники, державні та громадські діячі. Якщо ж говорити саме про кінематографістів, то маємо назагал маловідомі тексти режисерів Олександра Довженка, Фавста Лопатинського, Леоніда Могилевського, організаторів кіновиробництва Павла Нечеса, Зіновія Сидерського, сценаристів і редакторів Миколи Бажана, Юрія Яновського, Дмитра Фальківського, мистецтвознавців і критиків Василя Хмурого, Якова Савченка, Євгена Черняка, письменників Валер'яна Підмогильного, Майка Йогансена, Валер'яна Поліщука, Бориса Антоненка-Давидовича та ін.

Звичайно, такий поділ доволі умовний, адже одна й та сама особа часто поєднувала кілька професій. Скажімо, М. Бажан був ще й прекрасним поетом і перекладачем, Є. Черняк — заступником голови ВУФКУ, М. Йогансен — співавтором сценарію «Звенигора». Узагалі ж легше назвати тих письменників, які не працювали в кіно, аніж навпаки... На превеликий жаль, багато з них стали жертвами сталінського терору у 1930-х роках.

Джерельною базою хрестоматії стали вітчизняні архіви, тогочасна журнальна та газетна періодика. Насамперед, журнал «Кіно», що виходив упродовж 1925–1933 рр., і на сторінках якого публікувалися матеріали різновекторного і різножанрового спрямування, що в комплексі відображали кінопроцес в Україні. А ще журнали «Нова генерація», «Життя й революція», «Критика», «Культробітник», газети «Комсомолец України», «Правда», збірник «Звенигора»...

Привертають увагу низка рецензій на українські фільми «Тарас Трясило» (автор Леонід Чернов), «Навздогін за долею» (Юр. Юрченко, він же Юрій Яновський), «Злива» (О. Кесельман), «Перлина Семираміди» (М. Ушаков), «Проданий апетит» (Люсьєн Вал, Рене Оліве)... Та, передусім, це рецензії на знамениту кінотрилогію Довженка «Звенигора» (автори Л. Скрипник, Я. Савченко, В. Хмурий); відгуки про «Арсенал» (не завжди позитивні) — М. Бажан, І. Дніпровський, В. Поліщук, Ф. Лопатинський, М. Майський, С. Черняк, В. Хмурий, Анрі Барбюс — та «Землю» (В. Кіршон, О. Фадєєв, В. Сутирін — їхня публікація в газеті «Правда» стала відповіддю на фейлетон Дем'яна Бедного «Філософь», опублікований в «Известиях» і спрямований проти Довженка; Жан Відаль, Моріс М. Бессі).

Не обійшла Л. Брюховецька своєю увагою й питання кіновиробництва, вмістивши у книжці

доповіді голови Правління ВУФКУ Захара Хелмна на другій Всеукраїнській кінонаradі 11 квітня 1925 р. та наркома освіти УСРР Миколи Скрипника про підсумки та перспективи розвитку української кінематографії на Всеукраїнській партійній кінонаradі 30 січня 1928 р., публікації «Шляхи й роздоріжжя» Павла Нечеса, «Кіновиробництво РСФРР та ВУФКУ» Кертеса, спогади Йони Гарбера «Так утворювалося кіновиробництво України» тощо.

Також до збірника увійшли творчі портрети кіномитців, матеріали щодо спроб створити централізовану модель управління кіногалуззю у межах усього СРСР, з питань прокатної політики, техніки кіно та ін.

Водночас бажано було б подати покажчики, принаймні іменний та фільмовий. Це значно б спростило пошук необхідної інформації.

Книжка загострила й іншу проблему, а саме брак комплексного багатотомного хрестоматійного видання з історії українського кіно. Видання, яке б охоплювало всі періоди національної кіномузи. Тож сподіваємося, що таке видання рано чи пізно таки стане реальністю. Принаймні «Історія українського кіно 1920-х років. Хрестоматія» Лариси Брюховецької — гарний приклад для наслідування.

Упевнені, що зазначена праця стане корисною не лише для мистецтвознавців, а й для широкого читацького загалу.

Роман РОСЛЯК